

Олександр Грищенко
студент 3 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: к. і. н., старший викладач Маркевич О. В.

Йозеф Добровський: чеський славіст, історик, родоначальник критичного підходу вивчення джерел чеської історії

На сьогодні історична наука прагне очиститись від штампів заідеологізованості, заполітизованості, вийти з тіні політичної або ідеологічної пропаганди. Саме тому основним обов'язком історика є критичний погляд на історію, без упереджень та завчасних оцінок. Саме це за основу у своїй діяльності взяв видатний чеський історик, славіст Йозеф Добровський, дослідження постаті якого є завданням даної розвідки.

Народився майбутній вчений у 1753 р. в Угорщині, де його батько служив в австрійській армії. Рідною мовою була німецька, але з часом Добровський все більше тяжіє до чеської мови. Пізніше навчався у Празькому університеті, вступив до ордену єзуїтів [2]. Здійснив поїздку по слов'янським країнам задля виявлення та дослідження давніх рукописів.

Зокрема був у Москві, Петербурзі. Там він отримав доступ до давніх літописів, і досліджував «Повість минулих літ», «Слово о полку Ігоревім» та ін. Нещодавно навіть була висунута теорія американського вченого Едварда Кінана, яка говорить, що Й. Добровський підробив «Слово о полку Ігоревім», що пізніше було спростовано [3].

Й. Добровський був ерудованою людиною, знався у філології, історії, особливо розумівся у сфері спеціальних історичних дисциплін, ознайомившись на той час з передовими дослідженням німецьких та французьких істориків [4, с. 74].

Відомий чеський просвітник розпочав свій науковий шлях як вчений-лінгвіст. Саме Й. Добровського вважають засновником такої науки як славістики, а також називають «Патріархом слов'янської філології». У своїй праці «Історія чеської мови та літератури» 1792 р. він довів, що всі слов'янські мови спільні між собою, мають спільне походження, але з давніх часів всі вони мають свої особливості та відмінності. Також він вперше подав граматику старослав'янської мови, започаткував системне та наукове вивчення чеських імен [5, с. 59-60].

Найбільше на сьогодні актуальним є історичний доробок вченого. Значний вплив на Й. Добровського у сфері історичних досліджень справив Г. Добнер, який у своїх працях розкритикував «Хроніку Гайки», на той час основного джерела вивчення давньої історії чехів.

З того часу Й. Добровський сам взявся за критичний перегляд історичних джерел. У своїх дослідження чеський вчений опирався на найрізноманітніші види джерел: монети, імена, приказки, казки, пісні, назви річок, озер, міст та ін. Найменше довіряв він писемним джерелам, адже їх писали люди, які здатні до викривлення історичної правди, а також ще й тому, що писемні пам'ятки часто піддавалися пізнішим вставкам та спотворенням.

Для дослідження Й. Добровський обирав ті теми та історичні епізоди, на які у суспільстві лежало «табу», у достовірності яких ніхто не міг сумніватися. Він зокрема розвінчав міф про існування Яна Непомуцького, якого вважали і до сих пір вважають католицьким мучеником, який нібито зберіг таємницю сповіді дружини Вацлава IV. Ця особа перетворилася у певний культ, з метою зменшити популярність Яна Гуса. Ім'ям Яна Непомуцького називали церкви, в його честь проводили свята. Проаналізувавши відомі на той час джерела, Й. Добровський довів, що ця історія міф, що насправді був лише вікарій Іоанн з Помука, якого закатували і викинули у річку у ході протистояння між Вацлавом IV та архієпископом [4, с. 77].

Своїми працями Й. Добровський відкрив шлях прогресивному розвитку історичної науки. За це Г. Гете навіть назвав його «асом історичної критики».

Відзначимо, що у своїх дослідження Й. Добровський часто доходив до гіперкритицизму. Особливо багато неточностей і хибних висновків він зробив, досліджуючи тему Кирила і Мефодія, а також слов'янської історії та писемності. Чеський дослідник вважав, що кирилиця була набагато раніше за глаголицю, що пізніше було спростовано. Він також вважав, що Кирило і Мефодій не писали слов'янських книг у Моравії. Він також заперечував існування слов'янської літургії на території Чехії, вважаючи, що християнство тут поширювалось ще Борживоя німецьким духовенством, які охрестили перших чехів ще у 845 р. [4, с. 79].

Взагалі, слід зазначити, що Й. Добровський дещо негативно ставився до слов'ян. Вчений вважав їх язичницьке минуле дикунським, примітивним. Саме тому він заперечував «Дунайську теорію» їхнього походження, а вважав, що вони прийшли з Азії, з гирлу р. Волги [1, с. 67].

Він також проводив дослідження щодо «Повісті минулих літ». Зокрема Й. Добровський вважав, що договори між Візантією та Руссю є вигадкою. Але більшість його висновків щодо руських літописів були хибними, що можна пояснити недостатньою кількістю відомих Й. Добровському джерел, які стали відомі лише пізніше. Але своїми дослідженнями, своєю критикою вчений активізував сили істориків, змусивши їх переглядати ті питання, які вважалися давно вирішеними [4, с. 85-86].

На кінець хотілося б закінчити цитатою чеського історика В. Войтішека, який підсумовуючи науково діяльність Й. Добровського, виловив наступне: «...він прагнув бути об'єктивним, але не міг їм бути. У його працях відображена і епоха, і упередження» [4, с. 83].

Список використаних джерел та літератури:

1. Вовина-Лебедева В.Г. «Гегингенская метода» или пражская школа? (К вопросу о А.-Л. Шлецере и Йозефе Добровском как исследователях русских летописей) / В. Г. Вовина-Лебедева // Петербургские славянские и балканские исследования. – 2007. - № 1-2. – С. 57-68.
2. Добровский, Йозеф. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Добровский,_Йозеф#cite_note-10
3. Зализняк А. А. «Слово о полку Игореве»: Взгляд лингвиста / А. А. Зализняк. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 352 с.
4. Лаптева Л. Йозеф Добровский как родоначальник критического изучения источников чешской истории / Л. Лаптева // Петербургские славянские и балканские исследования - 2010 № 1-2. – 258 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/yozeф-dobrovskiy-kak-rodonachalnik-kriticheskogo-izucheniya-istochnikov-cheshskoy-istorii>
5. Петрица, Н. Ономастичні студії Й. Добровського [Текст] / Н. Петрица // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Філологія. Соціальні комунікації / гол. ред. Ю.М. Бідзіля. – Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла", 2013. – Вип. 2 (30). – С. 59–61.